

8. רש"י בראשית פרק יח פסוק ד
יקח נא – על ידי שליח, והקב"ה שלם לבניו על ידי שליח שנאמר (במדבר
כ יא) וירם משה את ידו ויד את הסלע:

שפתי חכמים

אבל הלחם שלקח הוא בעצמו שנאמר (פ' ה') ואקחה פת לחם,
הקדוש ברוך הוא נתן להם ג"כ בעצמו, והמטיר להם המן,

המעבד הראשי – התעסקות במה יגידו ומה יחשבו

9. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יח עמוד א

תנו רבנן: כשחלה רבי יוסי בן קיסמא, הלך רבי חנינא בן תרדיון
לבקרו. אמר לו: חנינא אחי, (אחי) אי אתה יודע שאומה זו מן
השמים המליכוהו? שהחריבה את ביתו ושרפה את היכלו, והרגה
את חסידיו ואבדה את טוביו, ועדיין היא קיימת, ואני שמעתי עליך
שאתה יושב ועוסק בתורה [ומקהיל קהלות ברבים] וספר מונח לך
בחקיך! אמר לו: מן השמים ירחמו. אמר לו: אני אומר לך דברים
של מעם, ואתה אומר לי מן השמים ירחמו, תמה אני אם לא ישרפו
אותך ואת ספר תורה באש! אמר לו: רבי, מה אני לחיי העולם
הבא? אמר לו: כלום מעשה בא לידך? אמר לו: מעות של פורים
נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים, אמר לו: אם כן,
מחלקך יהי חלקי ומגורלך יהי גורלי

10. מכתב מאליהו חלק ג עמוד 107

ושאל אאמו"ר זצ"ל: הרי הדבר תמוה, האם לא די במסירות
נפש כזו לזכות לעולם הבא....אולם פשר הדבר הוא שבדברים
גדולים אינה ניכרת המדרגה האמתית של פנימיות האדם, שכן
הרבה התלהבות חיזונית עושה. אבל בדברים קטנים שלכאורה
אין להם ערך וחשיבות, דוקא בהם מתגלה פנימיותו של האדם,
היא מדרגתו האמתית. הלא אנו רואים שאין אדם מקפיד על
פחות משווה פרוטה, ואינה נזכרת בחשבונות, אלא אם חזי
לאצטרופי. ובכל זאת, דרך הסוחרים לעגל בסוף חשבונם פחות
משווה פרוטה לפרוטה, ולא לנכותה מהחשבון. מכאן שחמדת
הממון שולטת אפילו במשהו, וכשמגיע הדבר לכלל מעשה, אם
לחשב מחצית הפרוטה לחברו או לעצמו, הוא מוסיפה לעצמו.

11. דברים פרק ח פסוק א

כָּל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תִּזְוֶיִן
וְרִבִיתְכֶם וְכַבֵּדְתֶם אֶת הָאֱלֹהִים וְאֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׁבַע ה' לַאֲבוֹתֵיכֶם:

12. אור החיים דברים פרק ח פסוק א

(א) כל המצוה וגו'. צריך לדעת מה מצוה היא זאת .. אכן הן האיש משה
השכיל בלכות בני אדם כי רוח אחד יתעם כקטן כגדול, והוא סולם להמעט
בעבודת ה' ולצאת מדרך החיים, והוא ... אם יחזיקו באחת מכל מצות ה'
בתמידות ובזריזות יולד בהם הולדה רעה להתעצל בשאר המצות הבאים
לידם, ומה גם אם יהיו בידם כמה וכמה מהמצות שתמלא נפשם בקצת
מהמצות, ומה מאוד פשה נגע זה ובפרט בלב ההולכים בתורת ה' להבזות
המצות הקלות בראותם שהם לומדי תורה ומקיימים רוב המצות

13. משנה מסכת אבות פרק ה משנה יג

ארבע מדות בנותני צדקה הרוצה שיתן ולא יתנו אחרים עינו רעה
בשל אחרים יתנו אחרים והוא לא יתן עינו רעה בשלו יתן ויתנו
אחרים חסיד לא יתן ולא יתנו אחרים רשע:

14. תפארת ישראל - יכין מסכת אבות פרק ה משנה יג

עינו רעה בשל אחרים. ר"ל או שטעמו שעינו רעה על אחרים גם
טוב שנותנים גם הם לעניים. או שעינו רעה שיהיה לעניים הרווחה יתירה.
זה עון פלילי:

15. ממעינות הנצח פרק ה משנה יז

יתן ויתנו אחרים חסיד – הקשה מהר"ם אלשיך: מה
חסידות יש בזה, הלא מעיקר החיוב הוא להיות עושה
ומעשה כאחד? השיב על כך רבי שאול בראך מקאשוי:

פרשת עקב – דע את עצמך

מעשים "קטנים" – מהותו של האדם

1. דברים פרק ז פסוק יב

וְהָיָה עֲקֵב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֹהִים וְשִׁמְרַתֶּם וְעִשִׂיתֶם אֹתָם
וְיִשְׁמַר ה' אֶלְקֵיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַיּוֹסֵד אֲשֶׁר נָשָׁבַע לַאֲבוֹתֶיךָ:
רש"י

והיה עקב תשמעון – אם המצוות הקלות שלם לך צעקו תשמעון:

2. תהלים פרק מט פסוק ו

לְמַה אֵירָא בִּימֵי רַע עוֹן עֲקָבִי יִסְבְּנֵי:

3. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יח עמוד א

והיינו דאמר ר' שמעון בן לקיש, מאי דכתיב: עון עקבי יסבני?
עונות שאדם דש בעקביו בעולם הזה – מסובין לו ליום הדין.

4. משנת רבי אהרן חלק א עמוד שה

והנה מחובת האדם שהוא צריך לשאוף לגדלות ונצורות בתורה
ובשלימות הנפש, להגביה לבו בדרכי ה', ולתבוע עצמו תמיד על כך,
והיב אדם לומר תמיד "מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי", אך יחד עם
זאת יזהר לבל יסיה דעתו מהדברים הנוגעים לחיי היום יום שהם נראים
כקטנים בעיניו ... והנה יש הרבה דברים שאצלנו אינם אפילו בגדר
קלות, רק נחשבים כמו מילי דעלמא, ובאמת הם חשובים מאד לכל מצבו
הרוחני של האדם. דהנה אנו מזלזלים בעניין הנהגת דרך ארץ שעליה
אמרו חז"ל "דרך ארץ קדמה לתורה" (ויקרא רבה טג.), ובהנהגות
הפשוטות של חיי היום יום, אבל האמת היא שהדברים הללו מלמדים
על מהותו של אדם ונוגעים מאד לכל מצבו הרוחני.

5. שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה ב

אין הקדוש ברוך הוא נותן גדולה לאדם עד שבדקהו בדבר קטן
ואח"כ מעלהו לגדולה, הרי לך שני גדולי עולם שבדקן הקדוש
ברוך הוא בדבר קטן ונמצאו נאמנים והעלן לגדולה, בדק לדוד
בצאן ולא נהגם אלא במדבר להרחיקם מן הגזל, שכן אליאב אומר
לדוד (שמואל א יז) ועל מי נטשת מעט הצאן ההנה במדבר, מלמד
שהיה דוד מקיים המשנה אין מגדלים בהמה דקה בארץ ישראל,
אמר ליה הקדוש ברוך הוא נמצא אתה נאמן בצאן, בא ורעה צאני
... וכן במשה הוא אומר וינהג את הצאן אחר המדבר להוציאן מן
הגזל, ולקחו הקדוש ברוך הוא לרעות ישראל

6. משנת רבי אהרן שם

הרי לא רק הבדל של כמות ואיכות יש כאן, אלא סוג עניינים אחר
לגמרי. ומוכח דיש ראייה מזה על זה, אם רועה את העדר בתכלית
החריצות והשלימות והרעייה וכל הקשור אתה מסודרים בסדר היותר
נכון – מכאן ראייה שגם ההנהגה במלכות תהיה בסידור נאות, דיש צד
השתוות בערך מילוי חובתו בנוגע לזולת, ואם אינו חושש לצאן- אין
לסמוך עליו גם בעניינים חשובים יותר, ואין לומר שמחמת חשיבות
העניינים יסדרם כראוי, דבעומק הכוחות יש צדדי השתוות, ומי שאינו
מסודר כראוי בענייני החומריים, גם בענייני הרוחניים אינו מסודר

7. בראשית פרק יח, ב-ז

(ב) וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נִצְבִים עָלָיו וַיֵּרָא וַיֵּרָן
לְקָרְאֵתָם מִפְּתוֹן הָאֵהָל וַיִּשְׁתּוּזוּ אִרְצָה: (ג) וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אֵם נָא
מִצְאָתִי זֶן בְּעֵינֶיךָ אֵל נָא תַעֲבֵר מֵעַל עַבְדְּךָ: (ד) יִקְחוּ נָא מֵעֵט מִיַּם
וַיִּרְוּעוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֵנוּ תַּזְוֹת הָעֵץ: (ה) וְאִקְוֶה פֶת לָזֶם וְסִעְדוּ לְבָבְכֶם
אֲזוֹר תַּעֲבְרוּ כִי עַל כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל עַבְדְּכֶם וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר
דְּבַרְתָּ...: (ו) וְאֵל הַבְּקָר רֵץ אֲבָרְהָם וַיִּקְחוּ בֵּן בְּקָר רֶךְ וְטוֹב וַיִּתֵּן אֵל
הַזֶּעַר וַיְמַהֵר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ:

ברוך הוא די לך שאני פטרונך ולא יועילו ולא יפסידו לך לא בקרבנותם ולא בשנאתם אחרי שאני אוהבך, וברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישרים אתו (משלי טז) בעל כרחם.

21. של"ה שער האותיות אות פ"א - פריין

יש לפעמים בני אדם הנאהבים לבריות, מכח שמחניפין להם ומקרבים הנייתן, והם שנואים למקום כשאינן מקיימים התורה והמצוות, וזהו שדקדקו כל שרוח הבריות כו', ולא אמרו כל האהוב לבריות כו', אלא האהבה שהיא תלויה בדבר אינו כלום (אבות פ"ה מט"ו), רק כשהתעוררות הוא מצד רוח הפנימי, שהבריות נחה עליהם רוח פנימי רוח חן, על זה האיש מעצמן, בלי חנופה וקבלת תועלות גדולות ממנו, רק שמדותיו ישרים בעיניהם, ומחזיקים אותו לטוב עם אלקים ועם אנשים

התמקדות בריצוי הבריות מביא לקנאה

22. שמואל א פרק יח, ז-ח

(ז) וַתַּעֲזִיבָהּ הַנְּשִׂימִים הַמְשִׁיזֻקוֹת וַתֹּאמְרֵן הֲכִהָ שְׂאוֹל בְּאַלְפֵי וַדּוֹד בְּרִבְבוֹתָיו: (ח) וַיִּזְרַח לְשְׂאוֹל מְאֹד וַיִּרְעַע בְּעֵינָיו הַדָּבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר זָתָנוּ לְדָוִד רִבְבוֹת וְלִי זָתָנוּ הָאֲלָפִים וְעוֹד לוֹ אֶךְ הַמְּלוֹכָה: (ט) וַיְהִי שְׂאוֹל עוֹן עוֹן אֶת דָּוִד מֵהַיּוֹם הַהוּא וְהַלְאָה: רש"י (ט) עוֹן – עוֹן לַעֲוָה:

23. מלבי"ם

(ט) ויהי שאול עוין את דוד. נתן עניניו בלבו, בחשבו כי הוא האיש שאמר הנביא ונתנה לרעך הטוב ממך, ולכן התחיל לחשוב עליו מחשבות להרגו. וזה יספר מפה והלאה:

התמקדות בעשיית רצון ה' מכשיר את האדם לקבל ביקורת

24. משנה מסכת אבות פרק ד משנה א

בן זומא אומר איזהו חכם הלומד מכל אדם שנאמר (תהלים קי"ט) מכל מלמדי השכלתי

25. ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק ד

הלומד מכל אדם – ואף על פי שהוא קטן ממנו. שכיון שאינו חס על כבודו ולומד מן הקטנים, ניכרים הדברים שחכמתו הוא לשם שמים ולא להתהייר ולהתפאר בה:

26. הקדמת הרמב"ם למשנה

אבל קביעתו סברת אדם מסויים וחזרתו מאותה הסברא כגון אמרו בית שמאי אומרים כך ובית הלל אומרים כך וחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי, כדי ללמדך אהבת האמת ורדיפת הצדק, לפי שאלו האישים הגדולים החסידים המשכילים, המופלגים בחכמה שלימי הדעת, כאשר ראו דברי החולק עליהם נכונים יותר מדבריהם והגיוניים יותר נכנעו וחזרו לדעתו, כ"ש וק"ו שאר בני אדם כשיראה שיריבו צודק שיכנע ואל יתעקש, וזהו דבר ה' צדק צדק תרדוף, ועל זה אמרו חכמים הוי מודה על האמת

27. ספר מסילת ישרים פרק כג

וכשיתבונן עוד האדם על חובתו לפני יתברך, וכמה היא נעזבת ממנו וכמה הוא מתרשל בה ודאי שיבוש ולא יתגאה, יכלם ולא ירום לבבו, וכן הוא אומר (ירמיה ל"א): שמוע שמעתי אפרים מתנודד וגו', כי אחרי שובי נחמתי ואחרי הודעי ספקתי על ירך, בושתי וגם נכלמתי וגו', ועל הכל יתבונן תמיד להכיר חולשת השכל האנושי, ורוב טעותיו וכזביו, שיותר קרוב לו תמיד הטעות מהידיעה האמתית. על כן יירא תמיד מהסכנה הזאת, ויבקש ללמוד תמיד מכל אדם ולשמוע תמיד לעצה פן יכשל, והוא משאמר ז"ל (אבות פ"ד): איזהו חכם הלומד מכל אדם, וכן הוא אומר (משלי י"ב): שומע לעצה חכם.

יש חסידות כשרוצה בנפשו ליתן צדקה בסתר, שהיא המעלה המשובחת ביותר במצוה זו, אלא שאם יעשה כחפצו לא יתנו אחרים וישתמשו באמתלא שנתנו בסתר כמותו, או שיודע כי בראותם אותו נותן בעליל יתנו גם הם – במקרה כזה איש חסיד כובש תשוקתו לקיים מצוה מן המובחר, ואינו נותן צדקה בסתר אלא בגלוי. "יתן" על מנת "שיתנו אחרים".

16. דברים פרק יא פסוק יט

וְלִמְדֵתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְכֶם וּבְלֶכְתְּכֶם בַּדֶּרֶךְ וּבְשִׁכְבְּכֶם וּבְקוּמְכֶם:

17. "כזה ראה וחנוך" (הרב יעקב ישראל מוזן)

ולכאורה מוצאים אנו בפסוק זה דבר פלא: ראשיתו של הפסוק – בלשון נסתר, התורה מצוה אותנו ללמד את דברי התורה לבנינו, ואילו בסיומו – עובר הפסוק לפתע ללשון נוכח: "בשבתך ובביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך"! מה פשר הדברים? התשובה היא – היה רבי אברהם מרדכי (האדמו"ר מגור) אומר- כי אכן בפסוק זה מצוה אותנו התורה ללמד את דברי התורה לבנינו, אולם במקביל היא אף מלמדת אותנו מהי הדרך הטובה ביותר לעשות זאת ... "אם רצונכם ללמד תורה לבניכם, באופן בו הם יאחזו בה כל ימי חייהם" – אומרת לנו כביכול התורה- "הרי שהדרך היחידה לכך הינה על ידי שתעניקו להם אתם בעצמכם דוגמא אישית, ותמחישו להם למעשה כיצד אתם עצמכם דבקים בתורה הקדושה בשבתכם בביתכם ובלכתכם בדרך, בשכבכם ובקומכם.

המחשבה על מה יגידו ומה יחשבו פוגמת בטוהר במעשה

18. שמואל א פרק י, ח-יג

(ח) וַיְהִי כִּי תִבְאִינָה תִבְאֵנָה הָאֲחֹת הָאֵלֶּה לָךְ עֲשֵׂה לָךְ אֲשֶׁר תִּמְצָא יְדָךְ כִּי הָאֲלָפִים עִמָּךְ: (י) וַיִּרְדֵת לִפְנֵי הַגְּלָגָל וַיְהִי אֲנֹכִי יֹרֵד אִלֶּיךָ לְהַעֲלוֹת עִלּוֹת לְבָבוֹ וּבְזוּי שְׁלֹמִים שִׁבְעַת יָמִים תּוֹזַל עַד בּוֹאֵי אִלֶּיךָ וַהֲדַעְתִּי לָךְ אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: שמואל א פרק יג, ח-יג

(יז) וייוזל ויוזל ויוזל שבעת ימים לבועד אשר שמואל ולא בא שמואל הגלגל ויפין העם מועליו: (ט) ויאמר שאול הגשו אלי העלה והשלמים ויעל העלה: (י) ויהי ככלתו להעלות העלה והנה שמואל בא ויצא שאול לקראתו לברכו: (יא) ויאמר שמואל מזה עשית ויאמר שאול כי ראיתי כי נפין העם מועלי ואתה לא באת לבועד הימים ופלשתים נאספים במקמי: (יב) ואמר עתה ירדו פלשתים אלי הגלגל ופני ה' לא זוליתי ואתאפק ואעלה העלה: ס (יג) ויאמר שמואל אל שאול נספלת לא שמרת את מצות ה' אלקיך אשר צוך כי עתה הבין ה' את ממלכתך אל ישראל עד עולם: (יד) ועתה ממלכתך לא תקום בקש ה' לו איש כלבו ויצוהו ה' לנגיד על עמו כי לא שמרת את אשר צוך ה' רש"י

(יג) ואתאפק – נתחזקתי על לאוני שהיה לצי אומר להמתין לך על כרחי העמלתי את לצי ואלעה העולה:

19. משלי פרק טז, ז

(ח) בְּרִצּוֹת ה' הֲרִכִּי אִישׁ גַּם אוֹיְבָיו וְשֹׁלֵם אֹתוֹ:

20. בית הלוי בראשית פרק יז

והנה איתא במדרש פרשה זו (ב"ר מו - ג) שאמר אברהם עד שלא מלתי היו באים הכותים ומזדווגים לי תאמר משמלתי יהיו באים ומזדווגים לי א"ל הקדוש ברוך הוא די שאני פטרונך. הרי מבואר כמש"כ דהמילה נותנת הבדל גדול בין ישראל לכותים והיא גורמת שנאה ביניהם והשיב לו הקדוש

סיכום

פרשת עקב – דע את עצמך

מעשים "קטנים" – מהותו של האדם

1-3 – פרשתנו פותחת בתנאי ותוצאה. התנאי - "והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם" והתוצאה - "ושמר ה' אלוקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך". היה אפשר לחשוב שכדי שהברית והחסד ישמרו יידרש מאתנו לשמור מצוות גדולות וחשובות, קמ"ל שמה שנדרש זה דוקא "והיה עקב תשמעון", כלומר מצוות קלות שאדם דש בעקביו.

כשם ששמירה על המצוות הקלות מזכה אותנו בשמירת הברית והחסד מצד הבורא יתב"ש כן אי שמירה על המצוות הקלות יפיל את האדם ביום הדין וכמאמר דוד המלך "למה אירא בימי רע עוון עקבי יסובני" וביאר רבי שמעון בן לקיש שעוונות שאדם דש בעקביו בעולם הזה מסובין לו ליום הדין. ולכאורה יש לתמוה, מדוע התורה נותנת כל כך הרבה משקל דווקא למעשים הקלים ולמצוות הקלות עד שכל שמירת הברית והחסד ודינו של אדם תלויים במעשים אלו?

4-6 – תשובה נפלאה מצאנו בדבריו של ר' אהרן קוטלר בספרו 'משנת רבי אהרן'. נכון שחובת האדם לשאוף לגדולות ונצורות, אך יחד עם זה אסור לו לזלזל בעניינים הפשוטים של חיי היום יום, מכיוון שדוקא הקפדה על עניינים אלו מלמדת על כל מהותו של האדם. אדם שעושה דברים 'גדולים', אך על הדברים הקטנים אינו מקפיד, דבר זה מלמד שגם הדברים הגדולים אינם חלק מאישיותו אלא חיצוניים לו. וכשם שמצינו במדרש שאין הקב"ה נותן גדולה לאדם עד שבדקה בדבר קטן. המדרש מביא שתי דוגמאות משה ודוד שנבחנו ברעיית הצאן, ומחמת שנזהרו מאד שלא להיכשל באיסור גזל, בחר בהם ה' להנהיג את ישראל. לכאורה תמוה, וכי לא היו מידות אחרות שעל פיהם היה ניתן לקבל את ההחלטה כגון: גבורה, חכמה וכדו'!? אלא שהן הדברים ודווקא הדברים הקטנים הם אלו המלמדים על מהותו של האדם וכפי שכותב ר' אהרן קוטלר שמי שאינו חושש לכל ענייני הצאן, אין לסמוך עליו גם בעניינים חשובים יותר ואין לומר שמחמת חשיבות העניינים יסדרם כראוי, משום שדווקא עשייתם או אי עשייתם של המעשים הקטנים מלמדים על מהותו של האדם ומהם נגזרים גם מעשיו הגדולים של האדם.

7-8 – עד כמה הקב"ה מקפיד ומדקדק על המעשים הקטנים מוצאים אנו אצל אברהם אבינו. שלושה מלאכים בדמות אנשים מגיעים אל אברהם. אברהם מקבל את האורחים בהתלהבות עצומה ומכבד אותם במים, לחם ובקר, אלא שאת המים מביא אברהם על ידי שליח "יוקח נא מעט מים" ואת הפת והבקר מביא בעצמו "ואקחה פת לחם", "ואל הבקר רץ אברהם". רש"י מביא את דברי חז"ל שכפי שנהג אברהם עם האורחים כך שילם הקב"ה לישראל. את המים הביא על ידי שליח - "וירם משה את ידו ויך את הסלע" ואת המן והשלו הביא הקב"ה בעצמו.

משלושת הדברים שקיבלו האורחים של אברהם, המים הם הדבר הכי נצרך, אבל גם הכי קטן. כשנכנס עני לבקש צדקה, להציע לו מים זה דבר פשוט, אבל להביא לו לחם ובקר זה כבר מדרגה אחרת לגמרי. לפי מדרגתו של אברהם נתינת המים לאורחים על ידי שליח יש בה זלזול במעשים הקטנים ומשום כך הקב"ה מעניש את אברהם וגם בניו יקבלו מים על ידי שליח.

9-10 – בגמרא מסופר שכשחלה ר' יוסי בן קיסמא הלך ר' חנינא בן תרדיון לבקרו. באותה תקופה היה איסור מצד המלכות הרומית ללמוד תורה ומי שנתפס מלמד תורה נגזר דינו למיתה. ר' חנינא בן תרדיון סיכן את עצמו והיה מקהיל קהילות ברבים ועוסק בתורה. כשבא לבקר את ר' יוסי בן קיסמא גער בו ר' יוסי ואמר לו: "חנינא אחי, אין אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכה ואם כן כיצד יתכן שאתה מקהיל קהילות ברבים ועובר על גזירת המלכות". השיב ר' חנינא: "מן השמים ירוחמו!". ר' יוסי לא אהב את תשובתו של ר' חנינא ואמר לו: "אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר לי מן השמים ירוחמו?! תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת שפר התורה באש! בשלב זה הסית ר' חנינא את הדיון ושאל את ר' יוסי: "מה אני לחיי העולם הבא? ר' יוסי לא ממהר להשיב ושואל: "כלום מעשה בא לידך? ענה ר' חנינא: "מעות שהיו מיועדים לסעודת פורים התחלפו לי עם מעות של צדקה וחילקתי אותם לעניים. אמר ר' יוסי לר' חנינא: אם כן, מחלקך יהי חלקי ומגורלך גורלי. הרב דסלר בספרו 'מכתב מאליהו' מקשה בשם אביו מדוע ר' יוסי לא ענה מיד לר' חנינא שיש לו חלק לעולם הבא, הרי ר' חנינא חי במסירות נפש עצומה וסיכן את גופו רק כדי להרביץ תורה בישראל ואם כן האם יש הו"א שלר' חנינא אין חלק לעולם הבא?! האם המעשה הקטן יחסית של נתינת מעות סעודת פורים לצדקה יותר גדול ממסירות נפש על התורה?! והתשובה היא שאע"פ שמעשה של מסירות נפש גדול יותר, מכל מקום במעשים גדולים כאלו אינה ניכרת המדרגה האמתית של פנימיות האדם, כיון שבמעשים כאלו יש הרבה התלהבות חיצונית, לעומת המעשים הקטנים שלכאורה אין להם ערך וחשיבות, דוקא בהם מתגלה פנימיותו של האדם ומדרגתו האמתית. כדי לענות על השאלה "מה אני לחיי העולם הבא", היה צריך ר' יוסי לדעת על מהותו של ר' חנינא ולא על המעשים שיתכן ונעשו רק מתוך התלהבות חיצונית. רק לאחר שהאדם נבדק במעשים הקטנים המבררים את מהותו, ניתן להבין שגם מעשיו הגדולים באים ממקום טהור ולא ממקום של מה יגידו ומה יחשבו.

דרך העולם להתפעל רק ממעשים גדולים ולא ממעשים קטנים. דבריו של ר' יוסי מלמדים אותנו שדרך זו אינה נכונה. האדם צריך לבחון את עצמו במעשים הקטנים ומהם להקיש על המעשים הגדולים.

פעמים רבות בשידוכים אנו מחפשים בבת זוג דברים 'גדולים' ומתעלמים לחלוטין מהדברים 'הקטנים', מתפעלים משאיפה לרוחניות ומתעלמים מהיחס להורים, מתפעלים משותפות בפרויקטים גדולים ומתעלמים מההתנהלות היומיומית, מתפעלים ממידות קיצוניות ומתעלמים ממידות בסיסיות. זו טעות גדולה! זוגיות טובה מתחילה ופעמים רבות גם מסתיימת דוקא בהתנהלות השגרתית בדברים שאדם דש בעקביו.

מי שהיה שותף לראיון עבודה יודע שפעמים רבות המראיין מנסה להרשים את המראיין בדברים הגדולים שהוא עשה, אך מראיין טוב תמיד חותר להתבונן דווקא על הדברים הקטנים ודרך הדברים הקטנים להסיק על הדברים הגדולים. איני אומר שצריך לברר רק על הדברים 'הקטנים', כדי למצוא מישהו טוב צריך לשמוע גם על דברים גדולים, אלא שכדי להבין האם הדברים הגדולים הם חלק ממהותו יש לבדוק גם ובעיקר את התנהלותו בדברים 'הקטנים'.

בהמשך המשנה יש מדרגה נוספת 'יתן ויתנו אחרים חסיד'. הקשה מהר"ם אלשיך מדוע הנוהג במידה זו נקרא חסיד, הרי סוף סוף איש זה עושה את עיקר הדין? תירץ רבי שאול בראך מקאשוי שיש מידה גדולה בנתינת צדקה והיא מתן בסתר, אלא שאם יתן בסתר יגרום לכך שאחרים לא יתנו בטענה שהם כבר נתנו בסתר. או שאותו אדם יודע שכשאחרים יראו שהוא נותן צדקה מידי יתנו גם הם ואילו יתן בסתר יגרום נזק לעני בכך שאחרים לא יתנו, לכן הוא מתגבר שלא לנהוג במידה המשובחת רק כדי להיטיב עם העני ונמצא שעיקר עיסוקו של נותן הצדקה במטרה החיובית שהיא הטבה עם העני ולא בעצמו.

מדי כמה חדשים מתפרסמת חוברת עם סיפורם האישי של תורמי כליה. רבים מהאנשים ששמם התפרסם כלל לא רצו לפרסם את עצמם, אלא שהרב הבר (הקים את כל המפעל של תרומת כליה) שאל את רבותיו והם הורו לו שמצווה על התורמים לפרסם את סיפורם האישי כדי לעורר את הציבור לתרום כמה שיותר. ובאמת חוברת זו מעוררת את האדם לחשוב על הנושא ויתכן שרבים קיבלו את ההחלטה דווקא בגלל הפרסומים.

16-17 – פעמים רבות אדם לא עובד על המהות שלו, אבל ביחס לילדיו הוא נלחם בחירוף נפש לעצב את מהותם על הצד הטוב ביותר. אך על האדם לדעת שעיקר החינוך הוא דוגמא אישית ומה שילד קולט ומפנים זה לא מה שההורים מרצים, אלא מה שההורים חיים. יסוד זה נלמד מפרשתנו בציווי "ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכרך ובקומך", תמה האדמו"ר מגור מדוע ראשיתו של הפסוק בלשון נסתר ואילו בסיומו עובר הפסוק לדבר בלשון נוכח? אלא שבאמת התורה מצווה אותנו ללמד את דברי התורה לבנינו, אולם התורה גם מלמדת אותנו מהי הדרך הטובה ביותר ואולי היחידה לעשות זאת. הדרך היחידה היא על ידי דוגמא אישית! אם אנו רוצים לקיים "ולמדתם אותם" עלינו לקיים "בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכרך ובקומך". ילד שרואה אבא שבכל מהותו הוא רוצה אלוקות, שבכל מהותו הוא מחפש להיות עובד ה', גם הילד ירצה לבנות לעצמו מהות כזו. לעומת ילד שמרגיש שהמהות של האבא שונה לגמרי מהמהות אליה הוא רוצה לחנך את ילדיו, ילד זה יימשך יותר לחיים המהותיים של האבא ולא לחיים אליהם רוצה האבא לחנך.

ילד שרואה אבא שאוהב את התורה יהיה לו קל לאהוב את התורה. ילד שרואה אבא שהתפילה חשובה לו, גם לו התפילה תהיה חשובה. ילד שרואה אבא שחיי עמל חשובים לו גם לו יהיה חשוב העמל וכו'. כמובן שאין זה משוואה מתמטית ותמיד אפשר לראות ילדים שבנו לעצמם מהות תורנית למרות שאביהם כלל לא שידר זאת וכן להפך, ניתן למצוא ילדים שגדלו להורים שכל כולם היו מסורים לחיי תורה ואפילו הכי הילדים הלכו בכיוון אחר. אך ודאי שיש כאן עיקרון חינוכי אמתי שבדרך כלל יש לו השפעה חזקה מאד על עיצוב מהותו של המתחנך. ודאי שהדברים נכונים גם ביחס למחנך בכיתה. תלמידים שרואים מורה שכל מטרתו לעשות כסף, ההשפעה שלו על התלמידים בצד התורני תהיה נמוכה מאד ואולי אפילו תקלקל. לעומת מחנך שבא כל כולו מתוך רצון להשקיע בחינוך, מתוך רצון להדביק את התלמידים באהבת תורה ויראת שמים, השפעתו החיובית על התלמידים תהיה אדירה.

יש אנשים שמחוץ לבית הם עושים דברים גדולים ומרשימים וכולם מעריצים אותם, אבל כשהם נכנסים לבית פתאום הכל משתנה מן הקצה אל הקצה. האשה מבקשת עזרה ונתקלת בבעל אטום שחוץ מלרטון ולהתלונן לא עושה מאומה. הילדים מחפשים יחס אבל לא מוצאים, לאבא אין זמן, אבא לא יכול, וגם אם כבר מועיל בטובו 'להתפנות' לילדים גם את זה עושה בכעס ובלי חשק. אדם גדול הוא אדם שאת קומת האנושיות שלו הוא קודם כל מיישם בבית ומהבית הוא גם מתרחב החוצה. אדם שבמהותו הוא אדם טוב צריך להיות טוב בכל מעגלי החיים ובראש ובראשונה במעגלים הפנימיים אליהם הוא מחויב.

הרבה נשים מסתובבות עם תחושה קשה שהם מעיקות וחוסמות את הבעלים שלהם והרבה בעלים מסתובבים עם תחושה שהאשה באמת מעיקה וכלל לא מעריכה. אחת הסיבות לתחושה הזו היא שמחוץ לבית הבעל עושה המון וכולם מפרגנים אבל האשה מרגישה שבעלה משקיע את כל כולו מחוץ לבית ובתוך הבית זה כבר סיפור אחר. גם אם פעמים רבות בצד הטכני הבעל באמת משקיע, אבל בהרגשה הוא מרגיש שאשתו זה דבר מעיק ואת ההרגשה הזו הוא משדר לאשה. פעמים רבות כאשר הבעל עובד על עצמו להתבונן על אשתו בעין טובה, לגלות אכפתיות והערכה התחושות האלה עוברות לאשה באופן מידי, היא מתמלאת בהרבה כוחות ופתאום היא מרגישה שהיא מסוגלת לעשות הרבה מעבר למה שהיתה עושה והצורך לכבול את הבעל הולך ונעלם.

11-12 – בפרשתנו מצווה אותנו התורה "כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות..." תמה האו"ח הקדוש מה מצוה היא זאת, הרי כבר נאמר "והיה עקב תשמעון". ותירץ שפעמים יש אדם שמקפיד על מצווה מסוימת בתמידות ובזריזות מחמת שמצוה זו ממלא את נפשו, אך בשאר המצוות הוא התעצל. משום כך מצווה אותנו התורה לשמור את כל המצוות, גם המצוות שכביכול אין לנו קשר נפשי אליהם והשמירה על מצוות אלו תביא את האדם להיות עובד ה' אמתי. פעמים שאדם מקפיד על מצווה מסוימת לא מחמת שהוא עובד ה' אלא מחמת שנטיותיו הטבעיות נוטות לאותה מצוה, או מחמת שהוא רוצה להרשים את הסביבה, לדוגמא מצוות הכנסת אורחים, יתכן ואדם יהדר בה מחמת שבטבעו הוא נוטה לחסד. עובד ה' אמתי הוא אדם שמקיים את מצוות הבורא ומשעבד את גופו גם במצוות שכביכול לא שייכות לנטיותיו הטבעיות ולאט לאט מתוך קיום המצוות האלו הוא יבוא לידי כך שהטבע האלוקי יהיה לו לטבע שני וכל מהותו תשתנה מן הקצה אל הקצה

13-15 – במשנה באבות מנו ארבע מידות בנותני צדקה אחת מהמידות, 'הרוצה שיתן ולא יתנו אחרים עינו רעה בשל אחרים'. התפארת ישראל מסביר שטעמו שהוא רוצה את כל התהילה לעצמו ועינו צרה באחרים שיצא עליהם שם טוב שגם הם נותנים מכספם לעניים. פעמים רבות מעשים גדולים ומפוצצים נעשים לא מתוך נקודה אמיתית אלא מתוך מניע שלילי כמו כבוד וכדו'. אדם שמרוכז במטרה החיובית כלומר עזרה לעניים, כלל לא מתעסק בשאלה מי היה העוזר ואיזה שם יצא לו, כל התעסקותו היא רק לטובת העני וכיון שככל שירבו נותני הצדקה כך ייטב לעניים לכן מי שרוצה את כל התהילה לעצמו הרי זה סימן מובהק לכך שבפנימיות יש ריקבון. כמובן שאין זה אומר שהוא צריך להפסיק לתת צדקה, אלא להמשיך לתת ולא להסתכל מה אחרים עושים.

כך אמר לו הקב"ה מה אתה דואג הרי אני פטרונוך, אני מנהל כאן את העולם! וברצות ה' דרכי איש גם אויביו יושלים אתו!
השל"ה הקדוש אומר שיש בני אדם הנאהבים לבריות מכוח שהם מחניפים להם ומחמת כך הם שנואים למקום משום שההתעסקות בלרצות אנשים פוגמת בהתעסקות למלא את חובתם כלפי שמיא. אהבת הבריות היא תוצאה ולא מטרה. כפי שראינו בשיעור שעבר חלק מהציווי האלוקי הוא הזהירות בכבוד הבריות, אך לא כדי לרצות את הבריות אלא כדי למלא את הרצון האלוקי. רק באופן זה יכול אדם להשאר נאמן לשליחות שלשמה הוא בא לעולם ולעשות אותה על הצד הטוב ביותר. חשוב להדגיש, ההתמקדות במילוי חובתנו כלפי שמיא אין משמעותה להתעלם ממה שהבריות חושבות עליו, להפך, דעת הבריות מבררת לנו האם אנחנו בכיוון הנכון, לעומת זאת אדם שדעת הבריות היא המטרה שלו מהר מאד יבוא לפגום ברצון האלוקי.

התמקדות בריצוי הבריות מביא לקנאה

22-23 – לאחר שדוד הרג את גוליית והבריח את פלישתים אמרו הנשים "הכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו". שאול שמע את הדברים "ויחר מאד וירע בעיניו הדבר הזה ויאמר, נתנו לדוד רבבות ולי נתנו האלפים...". ומאותו היום והלאה "ויהי שאול עוין את דוד". מסביר המלבי"ם שעוינותו של שאול כלפי דוד באה לו מחמת שהבין שמה שאמר הנביא "ונתנה לרעך הטוב ממך" הכוונה לדוד וכיון שכך, התחיל לחשוב עליו מחשבות להרגו. מפשט הכתובים מבואר שהאמירה של הנשים היא זו שהביאה את שאול לרדוף את דוד. ולאט לאט הורידה את שאול מטה מטה. כאשר אדם ממוקד במטרה, ברגע שהמטרה הושגה הוא מרוצה, וכלל לא איכפת לו אם לו התהילה או לאחר. עומד גוליית ומחרף את ה', ביזיון אדיר ופחד עצום, המטרה- להביס את גוליית ולהחזיר את כבוד ה' וכבוד העם. שאול מחפש עצה ודוד ממלא את מבוקשו, המטרה הושגה ומה התוצאה? "ויהי שאול עוין את דוד מהיום ההוא והלאה" למה? כי ההתמקדות היתה בדעת הקהל – הכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו". אדם שמקדם דברים במציאות הוא אדם שלנגד עיניו עומדת המטרה שלשמה הוא בא לעולם. מנהל מוסד חייב לראות שיש נעימות בצוות בכלל ובינו לבין הצוות בפרט, אבל לא כמטרה אלא כאינדיקציה שהדברים מתנהלים כמו שצריך. כפי שכבר ראינו בשבוע שעבר הבדיקה צריכה להיות באופן כללי. כיחידים, תמיד יהיו אחד או שניים שיהיה להם ביקורות והם לא יהיו מרוצים, גם מרדכי היה מרוצה לרוב אחיו ולא לכל אחיו.

התמקדות בעשיית רצון ה' מכשיר את האדם לקבל ביקורת

24-27 – כאשר אדם ממוקד במטרה הנכונה ובשליחות, הוא פתוח לקבל ביקורת. לעומת אדם שעסוק במה חושבים ובמה יגידו, לבו נאטם וקבלת הביקורת תתאפשר רק אם יצא לו רווח בדעת קהל. לדוגמה כאשר הביקורת נאמרת מצד אדם מאד מוערך בחברה כדאי מאד לקבלה, משום שאי הקבלה רק תפגע במעמדו הציבורי. לעומת זאת אם הביקורת נאמרת מצד אדם זוטר, ברוב הפעמים לא יהיה יחס אמתי לביקורת משום שאין כאן שום רווח חברתי. לעומת זאת כאשר מגמתו של האדם למלא את שליחותו בעולם ובכך לקיים את רצון ה', כל ביקורות תבחן מנקודת מבט טהורה ואין זה משנה מצד מי נאמרה אם מצד אדם בעל מעמד גבוה או בעל מעמד נמוך, אם בביקורת יש אמת מתקנים!

המחשבה על מה יגידו ומה יחשבו פוגמת בטוהר המעשה

18-21 – כאשר האדם פועל ועושה ממניעים לא טהורים, עליו לדעת שבסופו של דבר הפגם יבוא לידי ביטוי לא רק בדברים הקטנים אלא גם בדברים הגדולים.

נתבונן על התנהלות של שאול המלך ונראה מה גרם לו לאבד את המלוכה.

שמואל מגלה לשאול שהוא עתיד למלוך על ישראל ומושח אותו למלך. שמואל מצווה את שאול במצוות המלוכה הראשונה שלו: "וירדת לפני הגלגל והנה אנכי יורד אליך להעלות עולות לזבח זבחי שלמים, שבעת ימים תוחל עד בואי אליך והודעתני לך את אשר תעשה". שמואל מצווה את שאול בצורה הכי ברורה לעלות לגלגל ולהמתין שבעה ימים עד בואו של שמואל. הרד"ק מבאר שבמצווה זו תבחן מלכותו של שאול, אם יעמוד בציווי גם מלכותו תעמוד ואם לא יעמוד גם מלכותו לא תעמוד. ההמשך ידוע, יונתן מכה את נציב פלשתים, הפלשתים נערכים להלחם בישראל וישראל עולים לגלגל. הפלשתים מגיעים בצבא גדול "שלשים אלף רכב וששת אלפים פרשים ועם כחול אשר על שפת הים לרוב", ישראל נלחצים אך שאול לא יכול להתחיל שום מהלך שהרי נצטווה להמתין לשמואל. היום השביעי מגיע והלחץ הולך וגובר, העם רואה ששום דבר לא קורה ומתחיל להתפזר – "ויפץ העם מעליו". שאול מבין שאם הוא יחכה לשמואל ולא יתחיל להזיז את הדברים הוא יישאר לבד. שאול מצווה להגיש אליו את העולות והשלמים ומעלה אותם לעולה. "ויהי ככלותו להעלות העולה והנה שמואל בא", שאול מתנהג כאלו שום דבר לא קרה "ויצא שאול לקראתו לברכו", אבל שמואל הבין ששאול לא עמד בניסיון ומיד שואל "מה עשית". שאול מסביר: כי ראיתי כי נפץ העם מעלי ואתה לא באת למועד הימים ופלשתים נאספים מכמש ... ואתאפק ואעלה העולה". שאול מסיים לתת הסבר למעשיו ושמואל מוכיחו בצורה קשה "נסכלת לא שמרת את מצות ה'...ועתה ממלכתך לא תקום!!!". שאול משתמש בביטוי "ואתאפק", רש"י מבאר "נתחזקתי על רצוני, שהיה לבי אומר להמתין לך ועל כרחי העמדתי את ליבי ואעלה העולה". במילה זו מבטא שאול המלך את ההתמודדות הגדולה שלו, מחד יש ציווי אלוקי ומאידך העם מלחץ. שאול יודע שמה שנכון לעשות הוא להמתין ולא לעלות את העולה עד ששמואל יגיע, אבל המחשבה שהוא הולך לאבד את העם גברה על הרצון האמתי ושאל עובר על הציווי האלוקי.

לנהל מלחמה זה דבר גדול, אבל כשעוסקים במה העם חושב ומה העם יגיד, ניהול המלחמה נפגם. להבדיל, אנו רואים איך הדברים מתנהלים היום. אחת השאלות שמעסיקות את הדרג המדיני הוא מה יגידו בעולם, איך הדברים יצטיירו ואיזו תדמית תהיה לישראל. מוכנים לסכן חיים של חיילים רק כדי שהעולם לא יצעק וכתוצאה מזה עושים טעויות רבות. דעת קהל זה דבר חשוב, אבל לא על חשבון האמת, לא על חשבון מה שנכון וצריך לעשות.

התחושה של האדם שאם הוא לא ירצה את הציבור הוא יאבד את מעמדו בטעות יסודה! דוד המלך אומר לנו: "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו יושלים איתו!". מי שמנהל כאן את העולם זה לא אנחנו ולא הציבור אלא הקב"ה. תפקידו של האדם לעשות את רצון ה' וכל שאר העניינים זה כבר באחריותו של הקב"ה. במדרש מובא שכאשר נצטווה אברהם על המילה חשש שהגויים יפסיקו להזדווג אליו ומכון הגיור ייסגר. הרב סולביצ'יק מבאר שחששו של אברהם בא לו מחמת שהמילה מדגישה את ההבדל שבין ישראל לעמים והדגשת ההבדל עלולה לעורר שנאה. על

חברים יקרים!

מצבו הרוחני ומהותו של האדם נמדדים בדברים 'הקטנים'. המעשים הקטנים מבררים ומגלים את המניעים למעשים הגדולים. פעמים רבות כשהאדם מזלזל במעשים הקטנים ומתאמץ במעשים הגדולים יש בכך עדות שגם המעשים הגדולים אינם נעשים לשם שמים אלא לשם מה יגידו ומה יחשבו.

התעסקות של אדם במה יחשבו ומה יגידו תפגום בטהרת המעשה ומתוך כך יחטיא האדם את המטרה שלשמה בא לעולם. לעומת זאת אדם שמרוכז בהצלחת המטרה יהיה פתוח לקבל ביקורת מכל מי שיקדם אותו להשגת המטרה גם אם קטן ממנו.

בעז"ה שנזכה להיות ממוקדים בדברים הנכונים, נקפיד על הדברים הקטנים ומתוך כך נשכלל גם את המעשים הגדולים וכל מעשנו יהיו לשם שמים!
שבת שלום ומבורך!!

אדם שממוקד במטרה לשם שמים הוא אדם חכם משום שהוא יכול ללמוד מכל אדם וכן אומר בן זומא "איזהו חכם הלומד מכל אדם" ומדייק רבנו עובדיה מברטנורא שאף על פי שהוא קטן ממנו, שכיון שאינו חס על כבודו ולומד גם מהקטנים, ניכרים הדברים שחכמתו לשם שמים. וכן מבאר הרמב"ם בהקדמה למסכת אבות שפעמים רבות חז"ל מיידעים אותנו שתנאים ואמוראים היו אומרים דבר מסוים ולאחר ששמעו את דברי חבריהם היו חוזרים בהם, כגון "חזרו בית הלל להורות כדברי ב"ש וזאת כדי ללמד אותנו מהי אהבת האמת ורדיפת הצדק. היכולת של האדם לומר טעיתי ולהודות על האמת מתאפשרת רק כאשר הוא ממוקד במטרה לשם שמים.

נסיים בדברי הרמח"ל במסילת ישרים: על הכל יתבונן תמיד להכיר חולשת השכל האנושי, ורוב טעותיו וכזביו, שיותר קרוב לו תמיד הטעות מהידיעה האמתית. על כן יירא תמיד מהסכנה הזאת, ויבקש ללמוד תמיד מכל אדם ולשמוע תמיד לעצה פן יכשל, והוא משאמרו ז"ל איזהו חכם הלומד מכל אדם, וכן הוא אומר (משלי י"ב): שומע לעצה חכם.

